

Наукові перспективи
Видавнича група

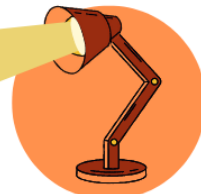

УСПІХИ І ДОСЯГНЕННЯ У НАУЦІ

Випуск 4(26)

2026

УДК 351.86:355.1:364-78(061.1НАТО)

[https://doi.org/10.52058/3041-1254-2026-4\(26\)-2129-2143](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2026-4(26)-2129-2143)

Лахижа Микола Іванович доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічного управління, адміністрування та права Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава, <https://orcid.org/0000-0001-8676-4578>

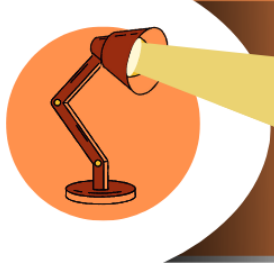
Кульчій Інна Олексіївна кандидат наук з державного управління, доцент, завідувач кафедри публічного управління, адміністрування та права Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава, <https://orcid.org/0000-0002-0063-6493>

Діденко Олег Григорович кандидат наук з державного управління, доцент кафедри публічного управління, адміністрування та права Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», депутат Полтавської обласної ради, м. Полтава, <https://orcid.org/0009-0006-8622-4938>

СТВОРЕННЯ ТА РОЗВИТОК СИСТЕМИ РЕІНТЕГРАЦІЇ ВETERANІВ: ДОСВІД ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ НАТО

Анотація Стаття присвячена дослідженню досвіду формування та розвитку систем реінтеграції ветеранів у країнах-членах НАТО та можливостям його адаптації в Україні. Реінтеграція розглядається як комплексний процес військово-цивільного переходу, що охоплює зміни у професійній кар'єрі, соціальних зв'язках, сімейних ролях та системах підтримки. Відзначаючи використання цього поняття до багатьох категорій населення, автори виокремлюють і поглиблено досліджують процес реінтеграції ветеранів війни. Вказано на відсутності єдиної концепції політики щодо ветеранів НАТО. Кожна держава, розробляючи законодавство відносно ветеранів, враховує власні традиції військової історії, можливості та завдання соціальної політики (виконання зобов'язань перед ветеранами), структуру збройних сил та завдання сьогодення (необхідність поповнення війська), перспективу (виховне значення дбайливого відношення держави і суспільства до ветеранів та вплив ветеранів на молодь), користь для суспільства від активної ролі ветеранів у економічному житті тощо. Наголошено на необхідності модернізації української ветеранської політики шляхом переходу від радянської моделі (система пільг) до західної (система можливостей та розвитку) відповідно до стандартів НАТО. У статті проаналізовано інституційну структуру підтримки ветеранів у країнах Альянсу (США, Канада, Велика

Британія, Німеччина, Польща, Хорватія та інші), виявлено як спільні риси, так і національні особливості, зокрема діяльність спеціалізованих міністерств та роль потужних громадських організацій. Наукова новизна полягає у виокремленні та систематизації 17 ключових принципів реінтеграції, серед яких: громадоцентричність, диджиталізація послуг, індивідуалізація підтримки, увага до сімей ветеранів та сприяння працевлаштуванню. Суттєвим є врахування гендерної складової реінтеграції ветеранів, що вимагає поглиблених досліджень. Окрему увагу приділено ролі територіальних громад як фундаментальної ланки, де безпосередньо здійснюється надання соціальних послуг та адаптація ветеранів до цивільного життя. Відзначено необхідність активної ролі ветеранів у організації процесу реінтеграції. Зроблено висновок, що ефективна реінтеграція є запорукою національної безпеки та сталого розвитку суспільства.

Ключові слова: державна політика, ветерани, соціальний захист, реінтеграція, територіальні громади, система, національна безпека, гендерний підхід, держави-члени НАТО, Україна.

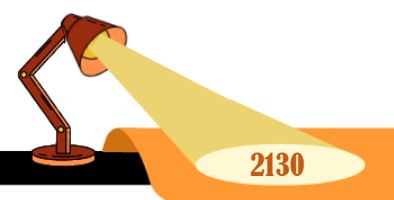
Lakhyzha Mykola Doctor of Science in Public Administration, Professor, Professor of the Department of Public Administration, Administration and Law of the Yuriy Kondratyuk Poltava Polytechnic National University, Poltava, <https://orcid.org/0000-0001-8676-4578>

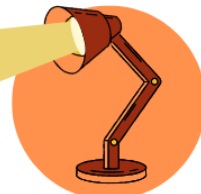
Kulchiy Inna Candidate of Science in Public Administration, Associate Professor, Head of the Department of Public Administration, Administration and Law of the Yuriy Kondratyuk Poltava Polytechnic National University, Poltava, <https://orcid.org/0000-0002-0063-6493>

Didenko Oleh Candidate of Science in Public Administration, Associate Professor of the Department of Public Administration, Administration and Law of the Yuriy Kondratyuk Poltava Polytechnic National University, Deputy of the Poltava Regional Council, Poltava, <https://orcid.org/0009-0006-8622-4938>

CREATION AND DEVELOPMENT OF A VETERAN REINTEGRATION SYSTEM: THE EXPERIENCE OF NATO MEMBER STATES

Abstract. The article is devoted to the study of the experience of forming and developing veteran reintegration systems in NATO member states and the possibilities of its adaptation in Ukraine. Reintegration is considered as a complex process of military-civilian transition, encompassing changes in professional careers, social ties, family roles and support systems. Noting the use of this concept for many categories

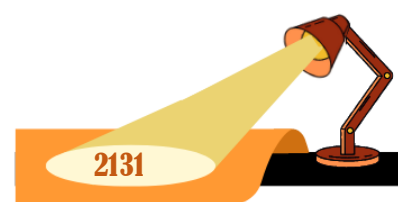

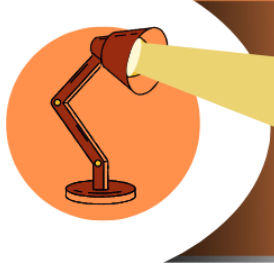
of the population, the authors single out and deeply study the process of reintegration of war veterans. The lack of a single concept of policy regarding NATO veterans is indicated. Each state, when developing legislation regarding veterans, takes into account its own traditions of military history, opportunities and tasks of social policy (fulfillment of obligations to veterans), the structure of the armed forces and the tasks of the present (the need to replenish the army), the perspective (the educational significance of the caring attitude of the state and society towards veterans and the influence of veterans on youth), the benefits for society from the active role of veterans in economic life, etc. The need to modernize Ukrainian veteran policy by transitioning from the Soviet model (system of benefits) to the Western model (system of opportunities and development) in accordance with NATO standards is emphasized. The article analyzes the institutional structure of veteran support in the Alliance countries (USA, Canada, Great Britain, Germany, Poland, Croatia, and others), reveals both common features and national peculiarities, in particular the activities of specialized ministries and the role of powerful public organizations. The scientific novelty lies in the isolation and systematization of 17 key principles of reintegration, including: community-centeredness, digitalization of services, individualization of support, attention to veterans' families, and promotion of employment. It is essential to take into account the gender component of veterans' reintegration, which requires in-depth research. Special attention is paid to the role of territorial communities as a fundamental link, where the provision of social services and adaptation of veterans to civilian life are directly carried out. The need for an active role of veterans in organizing the reintegration process is noted. The conclusion is made that effective reintegration is the key to national security and sustainable development of society.

Keywords: public policy, veterans, social protection, reintegration, territorial communities, system, national security, gender approach, NATO member states, Ukraine.

Постановка проблеми: Поняття «реінтеграція» розуміється авторами як низка адаптацій військовослужбовців під час військово-цивільного переходу (The military-to-civilian transition), який включає зміни в місці проживання, кар'єрі, стосунках, сімейних ролях, системах підтримки, соціальних мережах, громаді та культурі. Проте в багатьох країнах НАТО, зокрема, в Польщі, цей термін частіше стосується інших категорій громадян – безхатченків, алкоголіків, наркозалежних, безробітних, звільнених з карних закладів тощо [1]. В Україні, внаслідок війни, реінтеграція саме ветеранів війни стає особливо актуальною.

Відзначаючи важливість цього періоду переходу для добробуту та функціонування колишнього військовослужбовця, зарубіжні вчені наголошують, що досі мало що було зроблено для концептуалізації того, як відбувається перехід, визначення факторів, що сприяють або перешкоджають переходу, або для

впровадження результатів, пов'язаних з успіхом переходу. Багато ветеранів, які переходять від військової служби до цивільного життя, стикаються з неочікуваними викликами, такими як пошук значущої роботи, адаптація до «цивільної» культури або вирішення проблем психічного та фізичного здоров'я [2, s. 263.]

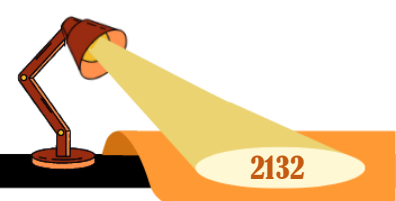
Для України вивчення та впровадження кращого досвіду організації реінтеграції ветеранів у країнах НАТО є важливим з огляду на необхідність модернізації роботи з ветеранами, насамперед, шляхом переходу від радянської моделі (система пілґ) до західної (система можливостей та розвитку). Йдеться про широкий асортимент соціальних завдань, які мають стати фундаментом такої політики. Міністерством у справах ветеранів України неодноразово наголошувалося, що вступ до НАТО, окрім іншого «передбачає розробку та запровадження за стандартами НАТО системи переходу з військової кар'єри до цивільного життя» [3]

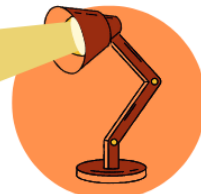
Північноатлантичний альянс (англ. North Atlantic Treaty Organization — NATO) характеризується як міжнародна, міжурядова, військово-політична організація, союз 32 держав північної Америки та Європи (станом на 1.04.2026). Україна неодноразово висловлювала свої наміри стати членом НАТО, а 7 .02.2019 року до преамбули Конституції внесено пункт, яким задекларовано «європейську ідентичність Українського народу і незворотність європейського та євроатлантичного курсу України» [4]. 12. 06. 2020 року Україна отримала статус члена Програми розширених можливостей НАТО (NATO's Enhanced Opportunities Program – EOP). Пакет Цілей партнерства Україна-НАТО містить Ціль G0202 – «Соціальне забезпечення ветеранів» (Social provision – Veterans)[5]

В Україні з 1999 року почали реалізуватися Програми НАТО з перепідготовки діючих та колишніх військовослужбовців: реінтеграція, психологічна реабілітація, виховання добросовісності тощо

Криза НАТО, викликана різними позиціями окремих країн щодо його завдань та методів його діяльності, на нашу думку, не робить менш важливим уже нагромаджений досвід роботи з реінтеграції ветеранів. Більш того, цей досвід може використовуватися і при виникненні нових конфігурацій оборонних союзів країн Європи. Водночас варто відзначити й помічену нами тенденцію до вивчення українського досвіду реінтеграції ветеранів зарубіжними вченими та практиками (Німеччина, Польща та інші).

Дослідження досвіду створення та розвитку системи реінтеграції ветеранів у державах-членах НАТО проведено авторами в рамках проєкту «Інклюзивна екосистема соціально-економічної реінтеграції ветеранів: безпекоорієнтований підхід», який реалізується вченими Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» як частина зусиль по формуванню системи реінтеграції ветеранів в Україні. Університет став одним з перших вищих освітніх закладів в державі, які проводять активну підготовку фахівців для підтримки ветеранів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з питання реінтеграції ветеранів війни в Україні здійснено нами у статті, де виділено дисертаційне дослідження Є. Гордієнко, наукові статті (Є.Мальований, Р. Пінчук, О. Письменна, Г. Пріб, О. Сороківська) та матеріали аналітичних груп різноманітних громадських інституцій [6, с. 55] Питання зарубіжного досвіду реінтеграції ветеранів розглядається у них побічно.

Офіційні підходи зафіксовані у змінах нормативно-правової бази, проявилися у створенні Міністерства у справах ветеранів України та проектах, зокрема у Проекті Плану відновлення України [7].

Варто відзначити зростання уваги до зарубіжного досвіду реінтеграції ветеранів в останні роки, що визначається зростанням ролі ветеранів у житті суспільства та розумінням органів влади необхідності осмислення і врахування цього процесу. Прикладами таких змін можуть бути спеціальні дослідження [8; 9], включення аналізу міжнародного досвіду до публікації аналітичних матеріалів з питань реінтеграції ветеранів [10] та наукових статей: Гетьман Є.А., Швердіна В.І. [11], Зубачов Є.В. [12], Кондратенко О.О. [13], Костишин Е., Грицанюк В., Шевців Ю. [14], Мамаєв І. [15] та інші

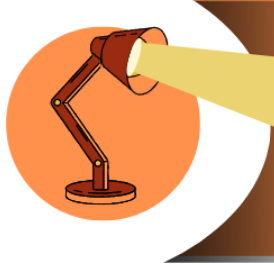
Проте найбільш повну інформацію для вироблення сучасної державної політики щодо ветеранів дають матеріали досліджень, здійснених в Україні, як правило, в рамках проєктів міжнародної підтримки, пропозиції в яких формувалися із врахуванням зарубіжного досвіду [16; 17].

Нами також використано мовами оригіналів публікації нормативно-правових актів, узагальнюючих матеріалів та досліджень специфіки організації реінтеграції ветеранів у окремих країнах-членах НАТО. Серед узагальнюючих публікацій варто виділити звіти, які охоплюють групи країн, переважно членів НАТО [2; 8]

Мета дослідження: визначити оптимальні варіанти удосконалення системи реінтеграції ветеранів завдяки пошуку, аналізу, узагальненню та систематизації наявного досвіду держав-членів НАТО та адаптації його до умов України.

Методи дослідження: авторами використано комплексний підхід, який реалізовано шляхом поєднання загальнонаукових методів: аналіз і синтез (для виявлення та характеристика інституцій, інструментів і політики реінтеграції та узагальнення підходів); абстрагування та узагальнення (виокремлення моделей реінтеграції); індукція і дедукція (формування висновків) зі спеціальними методами; інституційний підхід (для виявлення ролі державних інституцій та НДО); функціональний метод (для визначення вузлових функцій інституцій); системний підхід (вивчення реінтеграції ветеранів як системи інституцій та функцій). Метод компаративного аналізу дозволив порівнювати державну політику та її реалізацію у окремих країнах та сприяв визначенню загальних рис і специфіки окремих країн. Для детального дослідження державної політики

щодо ветеранів у окремих країнах використано емпіричні методи (статистичний аналіз, врахування експертних оцінок тощо) та Кейс-стаді (case study). Адаптації кращих практик до українських реалій сприяють бенчмаркінг та прогностичний метод. Для пошуку та повнішого охоплення матеріалів використано також можливості штучного інтелекту.

Виклад основного матеріалу. Практична спрямованість нашого дослідження передбачала з'ясування специфіки державної політики щодо ветеранів в країнах НАТО, яка значною мірою залежить від вироблення чіткого уявлення про зміст поняття «ветерани», що вимагало пошуку узагальнюючих матеріалів, аналізу документів та публікацій про досвід реінтеграції ветеранів у окремих країнах та систематизації напрацьованих матеріалів.

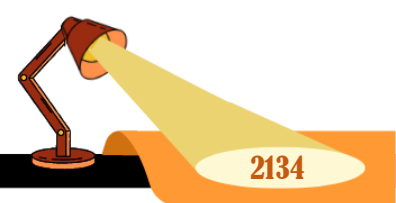
Новий тлумачний словник української мови дає широке визначення поняття «ветеран»: «У стародавніх римлян старий, заслужений вояк; узагалі заслужений робітник на якомусь полі праці» [18, с. 186.]

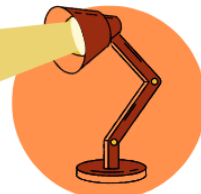
У Законі України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» визначено: «Ветеранами війни є особи, які брали участь у захисті Батьківщини чи в бойових діях на території інших держав» [19]. До ветеранів війни віднесено учасників бойових дій, осіб інвалідністю внаслідок війни, учасників війни.

Отже, поняття «ветеран війни» в Україні об'єднує (участь у війні) та одночасно розмежує (міра участі) різні категорії громадян. Проте, досі розуміння цього терміну розходиться на практиці, наприклад, це поняття інколи звужується лише до осіб, які брали участь у бойових діях [20, с. 6]

Українські вчені відзначають, що більшість країн Європейського Союзу не мають цілісної ветеранської політики; внаслідок відсутності збройних конфліктів для європейців ветеран – це учасник II світової війни чи учасник збройних конфліктів у інших країнах [21, с. 2]. Проведений нами аналіз засвідчує також, що НАТО не має єдиного спільних нормативно затверджених стандартів до визначення поняття «ветеран» та реінтеграції ветеранів, але вироблено певні підходи, які реалізуються у державах-членах враховуючи соціально-економічні можливості. Кожна держава, розробляючи законодавство відносно ветеранів, враховує власні традиції військової історії, можливості та завдання соціальної політики (виконання зобов'язань перед ветеранами), структуру збройних сил та завдання сьогодення (необхідність поповнення війська), перспективу (виховне значення дбайливого відношення держави і суспільства до ветеранів та вплив ветеранів на молодь), користь для суспільства від активної ролі ветеранів у економічному житті тощо.

У країнах колишньої Антигітлерівської коаліції статус ветерана війни був особливо почесним і громадська думка примушувала державу звертати значну увагу на вироблення державної політики соціального захисту ветеранів та

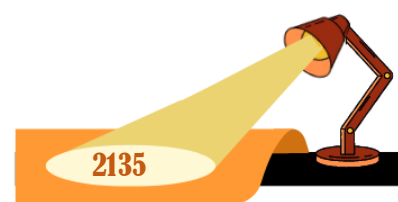
використання їх можливостей для виховної роботи. Водночас, в Німеччині та інших країнах, що потерпіли поразку у Другій світовій війні, тривалий час така політика здійснювалася лише до невеликої частини антифашистів. В Німеччині лише з 2012 року починає формуватися державна політика щодо ветеранів [22], формується поняття «ветеран» (особа, що перебуває на дійсній службі в Бундесвері або звільнилася з почестями), з 2025 року почали 15 червня відзначати Національний день ветеранів. Значну роль відіграють громадські організації - Асоціація збройних сил Німеччини (DBwV), Асоціація резервістів та інші [23]

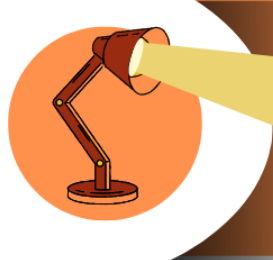
Зі зміцненням та розширенням НАТО та проведення цією організацією чи окремими її членами миротворчих операцій з'явилася необхідність враховувати появу нових ветеранів, які, будучи порівняно молодими людьми, крім соціального захисту, потребували і інших форм державної підтримки. Аналіз свідчить як про відмінності, так і про спільні риси інституціалізації роботи з ветеранами в країнах НАТО (Таблиця 1)

Таблиця 1.

Інституціалізація роботи з ветеранами в країнах НАТО

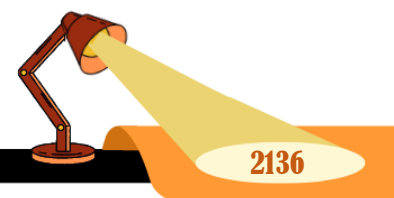
Країна	Орган влади, що опікується ветеранами	Громадські організації ветеранів	Поняття «ветеран»	Пільги
Болгарія	Міністерство оборони, агентство у справах ветеранів війни	Спілка ветеранів війн	Учасники військових дій	Пенсії, медичне забезпечення, соціальні пільги, допомога на лікування
Велика Британія	Міністерство оборони (Veterans UK)	Королівський британський легіон (Royal British Legion), Help for Heroes	Ветерани збройних сил	Пенсійні пільги, соціальна підтримка, забезпечення реінтеграції
Данія	Міністерство оборони	Спілка поранених воїнів, ветеранські об'єднання	Учасники закордонних воєнних операцій	Реабілітація, працевлаштування, соціальна підтримка
Естонія	Міністерство оборони	Спілка поранених воїнів, ветеранські об'єднання	Ветерани армії	Підтримка на навчання, депозит по житловому кредиту, лікування, реабілітація, соціальні гарантії

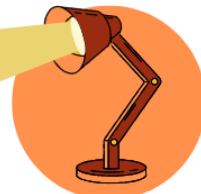

Країна	Орган влади, що опікується ветеранами	Громадські організації ветеранів	Поняття «ветеран»	Пільги
Канада	Міністерство у справах ветеранів (Veterans Affairs Canada)	Королівський кнадський легіон	Особи, які служили у армії Канади	Пенсії, компенсації, медична допомога, освіта, програми реінтеграції, підтримка сімей
Німеччина	Федеральне міністерство оборони (Bundesministerium der Verteidigung)	Союз військовослужбовці в Бундесверу (Deutscher Bundeswehr Verband) Асоціація збройних сил Німеччини (DBwV), Асоціація резервістів	Учасники військових місій бундесверу	Медичне забезпечення, реабілітація, пенсії, соціальний захист, підтримка працевлаштування
Польща	Міноборони	Спілка ветеранів і резервістів війська польського, Об'єднання ветеранів закордонних місій	Ветерани бойових дій за кордоном	Охорона здоров'я, додаткова щорічна відпустка 5 днів, отримання грошової допомоги з 65 років, дотації на освіту
США	Міністерство у справах ветеранів США (U.S. Department of Veterans Affairs, далі -VA)	Американський легіон, Ветерани закордонних воєн (VFW), ветерани-інваліди Америки	Військові пенсіонери,	Компенсації за втратою здоров'я, пенсії, позики на житло, податкові пільги, працевлаштування, освіта, страхування
Франція	Міністерство збройних сил. Національне управління у справах ветеранів.	Національна федерація ветеранів	Учасники воєн, військових зарубіжних операцій	
Хорватія	Міністерство у справах ветеранів	Фонд хорватських ветеранів	Учасники захисту незалежності, територіальної цілісності та суверенітету РХ	Пенсія, подвійний стаж участі у війні, допомога на освіту, охорону здоров'я, поховання з почестями та інше

Підготовлено авторами згідно: [2; 8;16; 23]

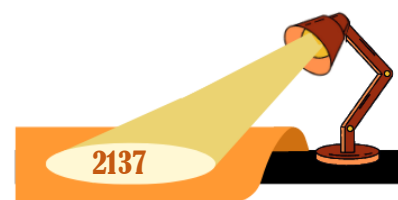
Дані таблиці підтверджують, що робота з ветеранами залишається важливою частиною державної політики. Поняття «ветеран» трактується переважно широко – з урахуванням колишніх учасників зарубіжних місій. У більшості країн її очолює Міністерство оборони, в окремих державах (Канада, США, Хорватія) – існують окремі міністерства у справах ветеранів. Значною є роль ветеранських організацій. У роботі з ветеранами акцент здійснюється на їх реінтеграції, що підтверджує необхідність врахування змін, пов'язаних з міжнародними операціями НАТО та нових війн.

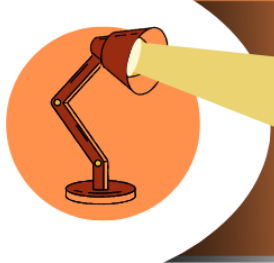
На рівні наукових досліджень неодноразово робилися спроби визначити ключові принципи реінтеграції, які кожна з країн-членів НАТО чи кандидатів має враховувати. У [8] та [24] визначається по 7 принципів. Нами пропонується деталізований варіант (Таблиця 2)

Таблиця 2

Ключові принципи реінтеграції ветеранів

№	Принцип	Зміст
1	Вироблення державної політики	Врахування завдань та можливостей держави, забезпечення комплексного підходу
2	Суспільне визнання та підтримка ветеранів	Цілеспрямоване формування громадської думки
3.	Громадоцентричність	Реінтеграція в громаді і з громадою
4	Наявність цілісної рамки переходу (framework)	Інституціалізація реінтеграції, максимальне врахування специфіки
5	Чітке визначення понять, зокрема поняття «ветеран»	Визначення заходів із розумінням категорій ветеранів, які їх потребують
6	Робота з військовослужбовцями ще до їх звільнення	Психологічні, освітні та медичні заходи. Інформаційне забезпечення
7	Особлива увага до інвалідності	Психологічна та медична допомога, консультації щодо потенційних можливостей активного життя
8	Індивідуалізація роботи з ветеранами	Врахування потреб конкретного ветерана/ветеранки, ставлення як до особистості, а не лише як до носія статусу.
9	Диджиталізація.	Цифровізація послуг, запровадження е-інструментів полегшення життя ветерана
10	Увага до сімей ветеранів	Підтримка сімей, психологічна та правнича допомога
11	Сприяння працевлаштуванню	Підтримка активного працюючого з ветеранами бізнесу, створення умов для бізнесу ветеранів
12	Гідне соціальне забезпечення ветеранів	Пенсії, пільги

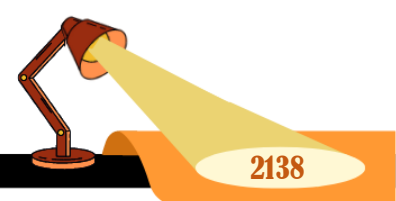
№	Принцип	Зміст
13	Створення умов для підтримки здоров'я ветеранів	Програми медичного обстеження та медичної допомоги ветеранам
14	Активне залучення громадських організацій ветеранів	Сприяння налагодженню публічно-приватного діалогу та співпраці
15	Активізація ветеранів	Активне використання можливостей ветеранів та підтримка їх участі у громадському житті
16	Забезпечення можливостей для освіти	Визначення та забезпечення першочергової освіти, створення умов для «освіти протягом життя»
17	Постійний моніторинг проблем ветеранів та якості роботи з ними	Опитування, обстеження, врахування пропозицій тощо

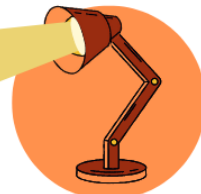
Підготовлено авторами згідно: [2; 8; 24]

Аналіз цієї таблиці дозволяє осмислювати її складові з кількох позицій: з боку громадянського суспільства, з боку держави, з боку бізнесу та з боку ветеранів і їх сімей. Відповідно комплексно повинна будуватися і державна політика реінтеграції ветеранів.

Аналіз публікацій зарубіжних авторів свідчить також про необхідність посиленої уваги до гендерного фактора. Ефективна реінтеграція вимагає гендерно-чутливої політики, що враховує унікальні соціальні ролі, потенційну гендерну дискримінацію та індивідуальну психосоціальну підтримку. Так, канадські автори М. Ейхлер та К. Сміт-Еванс на основі аналізу 178 статей авторів з різних країн відзначили зростання гендерних досліджень щодо ветеранів, але вказали на відсутність якісних публікацій, особливо у галузі соціальних наук [25]. Соціальні та психологічні фактори реабілітації ветеранів-жінок у США розкрито у дисертації ветеранки Л.М. Граціозо (Університет Ліберті, Лінчбург, США, 2023), яка відзначила, що жінки-ветеранки Сполучених Штатів є найшвидше зростаючою групою ветеранів і залишаються такою протягом останніх 2 десятиліть. Наголошено, що потрібні додаткові дослідження щодо того які види додаткових послуг і підтримки можуть покращити реінтеграцію для жінок-ветеранок та, можливо, для чоловіків-ветеранів [26, s. 110] .

Окремим напрямом дослідження стало з'ясування ролі територіальних громад у процесі реінтеграції ветеранів. На наш погляд, це питання залишається недооціненим у зарубіжній літературі, проте чітко визнається зростаюча роль місцевого самоврядування у всіх сферах життя. Досвід країн-членів НАТО дозволяє виділити основні принципи реінтеграції ветеранів у територіальних громадах: децентралізація (передача повноважень та ресурсів на місцевий рівень); міжвідомча співпраця органів державної виконавчої влади та органів

місцевого самоврядування; мобілізація ресурсів (включаючи ветеранів як частину важливих людських ресурсів); індивідуальний підхід (сприяння адаптації через працівників органів влади); взаємна повага (популяризація ветеранів); максимальне використання можливостей ветеранів та їх об'єднань.

Саме в територіальних громадах забезпечується надання ветеранам адміністративних та соціальних послуг, сприяння працевлаштуванню та підтримка початкового бізнесу тощо. Крім того у попередніх дослідженнях Кульчій І.О., Черненко О.М. проаналізовано питання реалізації державної ветеранської політики, спрямованої на створення умов мотиваційної та соціально-економічної самореалізації ветеранів війни, а також запропоновано напрями ефективного впровадження бюджетно-правових і податково-правових механізмів, що є надзвичайно актуальним в умовах сучасних викликів [27].

При розробці та реалізації стратегій територіальних громад ключовим стає гасло: «Разом для розвитку общини» [28]

Висновки. Результати дослідження чітко вказують на те, що в країнах НАТО посилилася увага до проблеми реінтеграції ветеранів, що пов'язано з необхідністю забезпечення безпеки населення та держави в умовах турбулентного світу. Проте досі не вироблена єдина концепція реінтеграції ветеранів, що можна пояснити відсутністю єдиних збройних сил НАТО, окрім командування, сил швидкого реагування, інтегрованої системи протиповітряної оборони та постійних військово-морських груп (власні збройні сили кожної з країн знаходяться під національним командуванням і можуть передаватися під командування НАТО для місій) та історичними, політичними, соціально-економічними і військовими відмінностями між країнами-членами об'єднання.

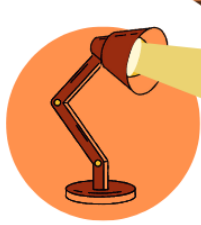
Доступна система підтримки ветеранів та їхніх сімей відіграє важливу роль у формуванні їхнього відчуття особистої безпеки. Вона, як правило, включає медичні, економічні, соціальні та правові пільги, які має гарантувати держава. У свою чергу, держава виконуючи свої обов'язки перед ветеранами, домагається їх інтеграції в суспільство та повернення до активного цивільного життя. Ефективна реінтеграція ветеранів війни є запорукою національної безпеки та сталого розвитку суспільства. Суттєвим є врахування гендерної складової реінтеграції ветеранів, що вимагає поглиблених досліджень

Ключову роль у реінтеграції ветеранів відіграють територіальні громади, забезпечуючи надання адміністративних та соціальних послуг і сприяючи входженню ветеранів до громади.

Література

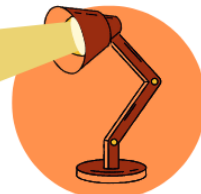
1. Reintegracja społeczna i zawodowa URL: <https://fundacjapestka.pl/reintegracja-spoeczna-i-zawodowa/>
2. The Transition of Military Veterans from Active Service to Civilian Life. Final Report of Task Group HFM-263. STO. 2021 263 s.

3. Міністерство у справах ветеранів України URL: <https://mva.gov.ua/ua/news/mi-beremo-krashchij-dosvid-krayin-chleniv-nato-shchob-vibuduvati-sistemu-dlya-gidnogo-nadannya-derzhavnih-garantij-ukrayinskim-zahisnikam-ochilnicya-minveteraniv>
4. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
5. Україна-НАТО URL: <https://ukraine-nato.mfa.gov.ua/>
6. Єгоричева С.Б. Лахижа М.І. Реінтеграція ветеранів війни в Україні: управлінські та економічні аспекти. Розвиток міста. Вип.2(02), 2024. С. 55- 62 DOI 10.32782/city-development.2024. с. 2-7
7. Проект Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Захист прав ветеранів» Липень 2022. 26 с. URL: <https://uploads-ssl.webflow.com/B8.pdf>
8. Керрінгтон Д. Огляд міжнародних практик у сфері реінтеграції ветеранів і ветеранок: міркування щодо воєнного та повоєнного контексту України. ПРООН в Україні. К. 2025. 102 с. URL: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2025-11/undp-ua-veteran-reintegration-report-ukr.pdf>
9. Перехід від військової служби до цивільного життя: контексти, досвід, рішення/ Коротка версія дослідження. Р. 2025. 224 с.
10. Інноваційні підходи до працевлаштування та перекваліфікації ветеранів: світовий досвід і перспективи для України. УВФ URL: <https://veteranfund.com.ua/wp-content/uploads/2024/07docx.pdf>
11. Гетьман Є.А., Шевердіна В.І. Формування системи соціального захисту ветеранів війни: досвід Сполучених Штатів Америки та Великобританії. Вісник Національної академії правових наук України Том 31, № 2, 2024. С.207-217. DOI: 10.31359/1993-0909-2024-31-2-207
12. Зубачов Є.В. Реінтеграція ветеранів: світовий та український досвід : кваліфікаційна робота магістра : 281 «Публічне управління та адміністрування» / Університет митної справи та фінансів. Дніпро, 2025. 86 с. URL: <http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/handle/123456789/7202>
13. Кондратенко О.О. Міжнародний досвід щодо забезпечення державою соціальної захищеності ветеранів війни. Держава та регіони №1 (61) 2018. с. 102- 106. URL: https://pa.stateandregions.zp.ua/archive/1_2018/20.pdf
14. Костишин Е., Грицанюк В., Шевців Ю. Досвід США щодо реінтеграції ветеранів війни до цивільного життя. Соціальна робота та соціальна освіта. №1 (12) 2024. С. 11-18. [https://doi.org/10.31499/2618-0715.1\(12\).2024.305055](https://doi.org/10.31499/2618-0715.1(12).2024.305055)
15. Мамаєв І. Огляд іноземного досвіду щодо професійної адаптації ветеранів війни. Право та інновації. № 3 (47) с. 70-77 (2024) DOI: [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2024-3\(47\)-11](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2024-3(47)-11)
16. Американський досвід ветеранської політики для України. Порівняти. Зрозуміти. Реформувати. ГО «Вільні та вірні». 2024. 113 с.
17. Аналіз соціальної підтримки ветеранів країн-членів НАТО для демобілізації. USAID. 2023 14 с. URL: <https://internews.ua/storage/app/media/rang/2023%20event%20news/November/infobrief-nato-demobilisation.pdf>
18. Новий тлумачний словник української мови. Т. 1 А-К. К. Видавництво «Аконіт». 2008. 923 с.
19. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту. Закон України від 22.10.1993 № 3551-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text>
20. Перехід від військової служби до цивільного життя: контексти, досвід, рішення/ Коротка версія дослідження. К. 2025. 224 с.
21. Аналіз соціальної підтримки ветеранів країн-членів НАТО для демобілізації. USAID. 2023 14 с. URL: <https://internews.ua/storage/app/media/rang/2023%20event%20news/November/infobrief-nato-demobilisation.pdf>

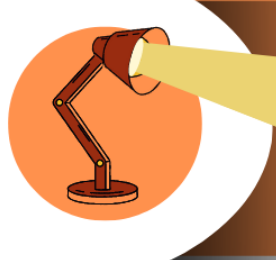

22. Eine Veteranenpolitik für die Bundeswehr - Diskussionspapier - 2012. 5 s. URL: https://augengeradeaus.net/wp-content/uploads/2012/04/Diskussionspapier_Veteranenpolitik_apr2012.pdf
23. Veteranenpolitik. Veteranen und ihre Verbände als Akteure und Adressaten politischen Handelns. Im Auftrag des ZMSBw hrsg. von Nina Leonhard und Denis Werberg. Berlin: de Gruyter Oldenbourg 2025, 276 S.
24. Концепція політики щодо ветеранів та їхніх сімей. Експертні рекомендації до формування оновленої державної політики щодо ветеранів та їхніх сімей. Жовтень 2023, Київ 109 с.
25. Eichler M., Smith-Evans K. Gender in Veteran reintegration and transition: a scoping review Journal of Military, Veteran and Family Health List of Issues Vol. 4, No. 1 2018. URL: <https://utppublishing.com/doi/10.3138/jmvfh.2017-0004>
26. Grazioso L.M. United States female veterans' reintegration: perceived needs of social and psychological support Liberty University. 2023. 145 s. URL: <https://digitalcommons.liberty.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=5231&context=doctoral>
27. Кульчий І.О., Черненко О.М. Соціальні та трудові права ветеранів війни. Право та інновації № 3 (47) 2024 С. 130-136. URL: <https://pti.org.ua/index.php/ndipzir/article/view/1201>
28. Stowarzyszenie «Razem dla rozwoju gminy Chelmiec» Rejestr ISO URL: <https://rejestr.io/krs/427465/stowarzyszenie-razem-dla-rozwoju-gminy-chelmiec>

Reference

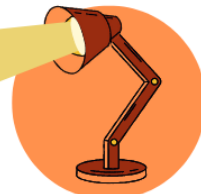
1. Reintegracja społeczna i zawodowa [Social and professional reintegration] URL: <https://fundacjapestka.pl/reintegracja-spoeczna-i-zawodowa/> [In Polish]
2. The Transition of Military Veterans from Active Service to Civilian Life. Final Report of Task Group HFM-263. STO. 2021 263 s. [In English]
3. Ministerstvo u spravakh veteraniv Ukrainy [Ministry of Veterans Affairs of Ukraine] URL: <https://mva.gov.ua/ua/news/mi-beremo-krashchij-dosvid-krayin-chleniv-nato-shchob-vibuduvati-sistemu-dlya-gidnogo-nadannya-derzhavnih-garantij-ukrayinskim-zahisnikam-ochilnicya-minveteraniv> [In Ukrainian].
4. Konstytutsiia Ukrainy. [Constitution of Ukraine] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [In Ukrainian]
5. Ukraina-NATO [Ukraine- NATO] URL: <https://ukraine-nato.mfa.gov.ua/> [In Ukrainian]
6. Yehorycheva S.B. Lakhzyzha M.I. (2024) Reintehratsiia veteraniv viiny v Ukraini: upravliniski ta ekonomichni aspekty. Rozvytok mista. [Reintegration of war veterans in Ukraine: administrative and economic aspects. City Development.] Vyp.2(02), S. 55- 62 DOI 10.32782/city-development. 2024. s. 2-7 [In Ukrainian]
7. Proekt Planu vidnovlennia Ukrainy. Materialy robochoi hrupy «Zakhyst prav veteraniv» [2022] [Draft Recovery Plan for Ukraine. Materials of the Working Group "Protection of Veterans' Rights"] Lypen 2022. 26 s. URL: <https://uploads-ssl.webflow.com/B8.pdf> [In Ukrainian]
8. Kerrinton D. (2025) Ohliad mizhnarodnykh praktyk u sferi reintehratsii veteraniv i veteranok: mirkuvannia shchodo voiennoho ta povoiennoho kontekstu Ukrainy. PROON v Ukraini. [Review of international practices in the field of reintegration of veterans and veterans: considerations for the war and post-war context of Ukraine. UNDP in Ukraine.] K. 102 s. URL: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2025-11/undp-ua-veteran-reintegration-report-ukr.pdf> [In Ukrainian]
9. Perekhid vid viiskovoi sluzhby do tsyvilnoho zhyttia: konteksty, dosvid, rishennia/ Korotka versiia doslidzhennia. [Transition from military service to civilian life: contexts, experiences, solutions/ Short version of the study] R. 2025. 224 c. [In Ukrainian]

10. Innovatsiini pidkhody do pratsevlashtuvannia ta perekvalifikatsii veteraniv: svitovy dosvid i perspektyvy dlia Ukrainy. [Innovative approaches to employment and retraining of veterans: world experience and prospects for Ukrain] UVF URL: <https://veteranfund.com.ua/wp-content/uploads/2024/07/docx.pdf> [In Ukrainian]
11. Hetman Ye.A., Sheverdina V.I. Formuvannia systemy sotsialnoho zakhystu veteraniv viiny: dosvid Spoluchenykh Shtativ Ameryky ta Velykobrytanii. Visnyk Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy [Formation of the system of social protection of war veterans: the experience of the United States of America and Great Britain. Bulletin of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine]]Tom 31, № 2, 2024. S.207-217. DOI: 10.31359/1993-0909-2024-31-2-207 [In Ukrainian]
12. Zubachov Ye .V. (2025) Reintehratsiia veteraniv: svitovy ta ukrainskyi dosvid : kvalifikatsiina robota mahistra : 281 «Publichne upravlinnia ta administruvannia» / Universytet mytnoi spravy ta finansiv. [Reintegration of veterans: world and Ukrainian experience: master's thesis: 281 "Public management and administration" / University of Customs and Finance.] Dnipro, 2025. 86 s. URL: <http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/handle/123456789/7202> [In Ukrainian]
13. Kondratenko O.O. Mizhnarodnyi dosvid shchodo zabezpechennia derzhavoiiu sotsialnoi zakhyshchenosti veteraniv viiny. Derzhava ta rehiony [International experience in ensuring the state's social security for war veterans. State and Regions] №1 (61) 2018. s. 102- 106. URL: https://pa.stateandregions.zp.ua/archive/1_2018/20.pdf [In Ukrainian]
14. Kostyshyn E., Hrytsaniuk V., Shevtsiv Yu.(2024) Dosvid SShA shchodo reintehratsii veteraniv viiny do tsyvilnoho zhyttia. Sotsialna robota ta sotsialna osvita. [The experience of the USA in the reintegration of war veterans into civilian life. Social work and social education.] №1 (12) 2024. S. 11-18. [https://doi.org/10.31499/2618-0715.1\(12\).2024.305055](https://doi.org/10.31499/2618-0715.1(12).2024.305055) [In Ukrainian]
15. Mamaiev I. (2024) Ohliad inozemnoho dosvidu shchodo profesiinoi adaptatsii veteraniv viiny. Pravo ta innovatsii. [Review of foreign experience in professional adaptation of war veterans. Law and Innovations] № 3 (47) s. 70-77 DOI: [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2024-3\(47\)-11](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2024-3(47)-11) [In Ukrainian]
16. Amerykanskyi dosvid veteranskoi polityky dlia Ukrainy. Porivniaty. Zrozumity. Reformuvaty. HO «Vilni ta virni». [American experience of veteran policy for Ukraine. Compare. Understand. Reform. NGO "Free and Faithful".] 2024. 113 s. [In Ukrainian]
17. Analiz sotsialnoi pidtrymky veteraniv krain-chleniv NATO dlia demobilizatsii. USAID [Analysis of social support for veterans of NATO member countries for demobilization. USAID.] 2023 14 c. URL: <https://internews.ua/storage/app/media/rang/2023%20event%20news/November/infobrief-nato-demobilisation.pdf> [In Ukrainian]
18. Novyi tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy.(2008)[New Explanatory Dictionary of the Ukrainian Language. T. 1 A-K. K. Publishing House "Akonit] T. 1 A-K. K. Vydavnytstvo «Akonit». 923 s. [In Ukrainian]
19. Pro status veteraniv viiny, harantii yikh sotsialnoho zakhystu. Zakon Ukrainy vid 22.10.1993 № 3551-XII [On the Status of War Veterans, Guarantees of Their Social Protection. Law of Ukraine dated 22.10.1993] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text> [In Ukrainian]
20. Perekhid vid viiskovoi sluzhby do tsyvilnoho zhyttia: konteksty, dosvid, rishennia/ Korotka versiia doslidzhennia. [Transition from Military Service to Civilian Life: Contexts, Experience, Decisions/ Short Version of the Study. K. 2025. 224 p.] K. 2025. 224 c. [In Ukrainian]
21. Analiz sotsialnoi pidtrymky veteraniv krain-chleniv NATO dlia demobilizatsii. USAID.[Analysis of Social Support for Veterans of NATO Member States for Demobilization. USAID] 2023 14 c. URL: <https://internews.ua/storage/app/media/rang/2023%20event%20news/November/infobrief-nato-demobilisation.pdf> [In Ukrainian]

22. Eine Veteranenpolitik für die Bundeswehr - Diskussionspapier [A Veterans Policy for the German Armed Forces – Discussion Paper] - 2012. 5 s. URL: https://augengeradeaus.net/wp-content/uploads/2012/04/Diskussionspapier_Veteranenpolitik_apr2012.pdf [In German]

23. Veteranenpolitik. Veteranen und ihre Verbände als Akteure und Adressaten politischen Handelns. Im Auftrag des ZMSBw hrsg. von Nina Leonhard und Denis Werberg. [23. Veterans Policy. Veterans and their Associations as Actors and Addressees of Political Action. Edited on behalf of the ZMSBw by Nina Leonhard and Denis Werberg.] Berlin: de Gruyter Oldenbourg 2025, 276 S. [In German]

24. Kontsepsiia polityky shchodo veteraniv ta yikhnikh simei. Ekspertni rekomendatsii do formuvannia onovlenoi derzhavnoi polityky shchodo veteraniv ta yikhnikh simei.[Policy Concept for Veterans and Their Families. Expert Recommendations for the Formation of an Updated State Policy for Veterans and Their Families.] Zhovten 2023, Kyiv 109 s. [In Ukrainian]

25. Eichler M., Smith-Evans K. (2018) Gender in Veteran reintegration and transition: a scoping review Journal of Military, Veteran and Family HealthList of IssuesVol. 4, No. 1. URL: <https://utppublishing.com/doi/10.3138/jmvfh.2017-0004> [In English]

26. Grazioso L.M. (2023) United States female veterans' reintegration: perceived needs of social and psychological support Liberty University. 145 s. URL: <https://digitalcommons.liberty.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=5231&context=doctoral> [In English]

27. Kulchii I.O., Chernenko O.M.(2024) Sotsialni ta trudovi prava veteraniv viiny. Pravo ta innovatsii [Social and labor rights of war veterans. Law and Innovations] № 3 (47) 2024 S. 130-136. URL: <https://pti.org.ua/index.php/ndipzir/article/view/1201> [In Ukrainian]

28. Stowarzyszenie «Razem dla rozwoju gminy Chelmiec» Rejestr ISO [Association "Together for the development of the Chelmiec commune" ISO Register] URL: <https://rejestr.io/krs/427465/stowarzyszenie-r> [In Polish]

Дата першого надходження статті до видання: 07.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 22.04.2026

